

Література

1. Грум -Гржимайло Т.Н. Об искусстве дирижера. –М.: Знание, 1973. – 84 с.
2. Ержемский Г.Л. Психология дирижирования: Некоторые вопросы исполнительства и творческого взаимодействия дирижера с музыкальным коллективом. – М.: Музыка, 1988. – 80 с.
3. Лабунская В.А. Невербальное поведение (социально-перцептивный подход) – Ростов: Изд. Ростовский ун-т., 1986. – 136 с.
4. Макаренко А.С. О моём опыте // соб. Соч.: В 7 т. - М., 1958. - Т.5. – 324 с.
5. Малько Н. Основы техники дирижирования. – М.: Музыка, 1965. – 219 с.
6. Мусин И. Техника дирижирования. – Л.: Советский композитор, 1967. – 352 с.
7. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Криванос та ін.; За ред. І.А.Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.
8. Петрушин В.И. Музыкальная психология: Учеб.пособие для студентов и преподавателей. - М.: ВЛАДОС, 1997. – 384 с.
9. Станиславский К. Полн. Собр. Соч. – Т. 2. – М.: Знание, 1954. –389 с.
10. Сухомлинский В.А. Как воспитать настоящего человека // Соб. соч: В 5 т. - К.: 1974. - Т. 2.443 с.

УДК 378.091.12-5167.071

Роман Н.М.

ВИКОРИСТАННЯ ЖАНРУ ВЕСНЯНОК В ПРОЦЕСІ РОБОТИ АНСАМБЛЮ БАНДУРИСТОК

Стаття друкується за результатами
XVI конференції ЕРТА – асоціації педагогів – піаністів України.

В статье рассмотрены возможности использования аутентичных веснянок, собранных и записанных слобожанским этнографом, исследователем регионального фольклора П. Ивановым в процессе работы ансамбля бандуристок. Охарактеризованы виды веснянок и особенности их исполнения, проанализированы перспективы, тембральные и акустические преимущества для ансамбля бандуристок, а также возможные сложности которые могут возникнуть в процессе переложения нотного текста.

Ключевые слова: Слобожанщина, фольклор, веснянки, ансамбль бандуристок, П. Иванов.

In this article has been described the potential of usage of authentic spring songs collected and recorded by P. Ivanov, ethnographer from Slobozhanshyna, who researched regional folklore during his work with women ensembles of bandura players. Too, in article has been characterized types of spring songs and particular qualities of it's performance, has been analyzed prospects of spring songs, it's timbre

and acoustic benefits for women ensembles of bandura players, and the possible difficulties that may arise in the process of the note text transformation.

Keywords: *Slobozhanshyna, folklore, spring songs, women ensembles of bandura players, P. Ivanov.*

Послідовний розвиток державотворчих процесів в Україні сприяє уважному ставленню до надбань національної культурної спадщини. Усвідомлення та ідентифікація себе як високоорганізованої та самодостатньої нації спонукає сучасну молодь до вивчення традиційних зразків музичної творчості, звичаїв та обрядів своїх прашурів.

Дослідження слобожанського етнографа-фольклориста П. Іванова (1837-1931 рр.) не були надбанням широкого загалу, що, безумовно, збіднює уявлення про особливості та відмінності побутової культури Слобожанщини.

Нечисленні історико-педагогічні й культурологічні публікації та видання певною мірою стосуються вивчення і збереження творчості П. Іванова, але вони не дають усебічного уявлення про спадщину етнографа та виявлення ефективних і педагогічно доцільних форм та методів її використання у сучасній музично-педагогічній практиці. Тому вважаємо за доцільне вивчити та проаналізувати особисті записи та публікації етнографа, які він зробив на Слобожанщині на початку ХХ ст., а також розкрити перспективи використання записів автентичних веснянок в процесі роботи сучасного ансамблю бандуристок.

Спостерігаючи життя куп'янських селян, їхні свята, «радість, красу, поезію життя П. Іванов знаходив у цьому натхнення й творчу наснагу, він скаржився, що старовинні народні звичаї поступово втрачали своє значення змінюючись або пристосовуючись до нових умов [2].

Окрім детальних теоретичних описів та аналізу традиційних свят річного календарного циклу, етнограф-фольклорист залишив для нас оригінальні тексти різноманітних за жанром пісень. Намагаючись зібрати й зафіксувати якомога більшу кількість першоджерел П. Іванов зазначав: «...я смотрю на свои работы по этнографии как на простую группировку собираемых мною материалов; хотя, конечно, по свойству человеческой природы, не могу вполне отказаться от собственного взгляда на сообщенные факты и при случае высказываю его» [2, с. 15]. Особливий інтерес викликають записані та систематизовані дослідником сімдесят дев'ять веснянок.

Згідно з віруваннями українців веснянки «весенние песни» мали магічну силу, допомагали зазивати сонце, яке ще з часів язичництва символізувало життя, здоров'я та достаток. П. Іванов простежив і узагальнив ідею та логіку виникнення весняних пісень-закличок, довів послідовність обрядового виконання. Існували філософські веснянки («Кривий танець», «Вінок», «Ворота»), алегорично-магічні («Шум», «Білоданчик», «Зайчик», «Кізлик»), хвальні («Донька-паняночка», «Ой хвалилася березонька», «Прийди, весно, прийди красна»), історичні («А на горі жовта бляха», «Викуп дівчини», «Володар»), описові («Розлилися води на чотири броди», «Ой весна красна, що нам принесла»), родинно-побутові («Вінок», «Діброва», «Чорнушко-душко»),

жартівливі веснянки-гаївки («Жінка на торзі», «Чому дідусь не женився молодим»).

За допомогою старовинних весняних пісень молодь викликала, чарувала весну, оспівувала приліт птахів. За традицією ластівки, лелеки-чорногузи і дикі гуси були вісниками багатого врожаю, щедрого приплоду, міцного здоров'я.

Крім гаївок, широко відомі маївки («Марена») і пісні про хід весняно-польових робіт («А ми поле оремо»). Народна мудрість зберегла прислів'я: «Квітневий день рік годує», «Хто в квітні не сіє, той у вересні не віє», «Як прийде май – про землю дбай», «У поле вирушай, козаче, вже весна соком плаче», в яких наголошувалося на тому, що сумлінна праця лежала в основі процесу виховання. Українські веснянки прославляли людину-трудівника, відображали історію життя народу, змальовували родинно-побутові стосунки, передавали почуттєво-емоційний стан творців національної музичної культури, забезпечували духовну єдність поколінь.

У весняних гаївках, гагілках, галагівках, маївках прославлялося воскресіння природи, землі, відображалася оновлення сільськогосподарської діяльності, шанувалися померлі родичі [3].

Загальновідомо, що більшість весняних пісень виконувалися під час водіння весняних хороводів, які символізували сонце і були оригінальним прикладом творчої народної фантазії. Традиційне виконання слобожанських веснянок П. Іванов описував так: «В слободе Араповке девушки, одетые в новые свитки и все подпоясанные красными поясами, собравшись на ровном месте за слободою, берутся за руки и выстраиваются в одну шеренгу...» [2, с. 108]. Дослідник у найдрібніших деталях описав декілька варіантів відомих йому весняних хороводів, дівочих ігор (наприклад із палицею) та забавлянок [2, с. 111]. Цікаво, що до запису веснянок П. Іванов підійшов із практичної точки зору та відобразив саме ті пісенні приклади, які особисто чув під час весняних гулянь молоді.

Серед віршованих текстів, зафіксованих етнографом, є лише декілька традиційних веснянок:

- «Ой весняночка, весна,
Що тинам принесла?
– Принесла я вам літечко
– І зеленее житечко
– Крищатий барвіночок,
– Запашний васильок [2, с. 118].

Кроковеє колесо вище тину стояло
Більше дива видало» [2, с. 110].

У своїй збірці «Жизнь и поверья крестьян Купянского уезда Харьковской губернии», яка була видана у 1907 р. Харківським історико-філологічним товариством, П. Іванов окремий розділ присвятив веснянкам. До розділу «Веснянки» увійшли музично-етнографічні приклади, різноманітні за жанрами. Привертає увагу те, що серед весняних пісень розміщено зразки жартівливих, побутових та ліричних пісень. Ймовірно автор не вважав за потрібне узагальнювати матеріал за жанровими характеристиками, а намагався якомога

правдивіше розкрити ментальність українського народу через зміст пісень, які традиційно виконувалися під час весняних гулянь.

Такий підхід виявився досить прогресивним, бо сьогодні вивчення веснянок у записах П. Іванова дозволяє зрозуміти особливості менталітету, властивості характеру, мрії та сподівання наших пращурів. Аналіз наведених творів дозволив зробити висновок, що етнограф у розділі «Веснянки» [2, с. 108-136] представив близько вісімдесяти найбільш улюблених серед куп'янських селян пісень, які виконувалися навесні також, бо пробудження природи сприяло дружньому спілкуванню, загальному піднесенню, спонукало до жартів, веселих ігор, кохання, нових задумів, надій на краще.

Серед музичних прикладів яскравими є: «Упав сніжок на обліжок», «Шумлять верби коло греблі», «Зиряла зірочка зиряла», «І шумить, і гуде», «А ми нивку орали, орали», «Ой у полі криниченька», «Пливе човен води повен», «Як сіяла вдова», «Повій теплий відеречок», «За тучами громовими», «Чи я брела, чи я шла», «Не розвивайся, сухий дубе». Ці та інші пісні, зібрані П. Івановим на Слобожанщині, чудово звучать у супроводі бандури як у сольному так і в ансамблевому виконанні.

Репертуар ансамблю бандуристок, зазвичай, складається із музичних творів різноманітних за жанром та характером, але в основі завжди лежить народна пісня або мелодійні інтонації, притаманні саме українському пісенному епосу [1]. Весняні пісні, записані П. Івановим, відповідають усім зазначеним характеристикам, тому досконало підлягають аранжуванню для такого ансамблю. Винятковим для процесу роботи ансамблю бандуристок є й підбір веснянок, бо до них автор додав значну кількість зразків любовної лірики та сімейно-побутових пісень головними темами яких є кохання, залицання, подружнє життя [2, с. 130-134].

Використання українських традиційних пісень, включених П. Івановим до розділу веснянок, у репертуарі ансамблю бандуристок є доцільним і природним, бо прості слобожанські мелодії та старовинні тексти добре співіснують із сучасною народно-стилістичною вокально-інструментальною обробкою, унікальний тембр бандури збагачує звучання, додає неповторного колориту.

Прадавні мелодії автентичних веснянок добре підлягають аранжуванню для ансамблю бандуристок. Особливо яскравим у перекладі для такого ансамблю є гра основної мелодії в акордовому перекладі в першій та другій октавах. Із використанням арпеджованих кришталевих акордів у найбільш динамічних частинах музичного речення підсилюється надзвичайний колорит оригінального старовинного народного інструменту. Басова партія удосконалює та тембрально збагачує дзвінку і водночас прозору мелодійну лінію. Завдяки груповому ансамблевому виконанню в кульмінаційних частинах забезпечується використання бандур у всьому звуковому діапазоні разом. Але слід пам'ятати, що переклад для ансамблю має бути дуже коректним, аби не допустити зловживання динамічними ефектами та не втратити першоджерело й головну ідею музичного твору.

У процесі роботи над веснянками особливу увагу пригортають унікальні автентичні тексти, записані П. Івановим. Вони вражають своєю поетичною красою, цікавою драматургією та побутовою простотою. Це дає простір для фактурної фантазії під час аранжування вокально-хорової партії для ансамблю бандуристок. Використання соло різних партій дозволяє зробити виступ ансамблю яскравим та цікавим для сприйняття.

Отже, упровадження веснянок, записаних етнографом П. Івановим на Слобожанщині, у роботу ансамблю бандуристок є педагогічно доцільним і перспективним, бо збагачує репертуар унікальними пісенними зразками, які генетично близькі сучасним виконавицям, викликають естетичний та пізнавальний інтерес, мають виховний та моралізуючий вплив. Забуті, але актуальні поетичні тексти та музичні інтонації зворушують як бандуристок, так і численних слухачів під час концертної та музично-просвітницької діяльності.

Література

1. Грушевський М. Історія української літератури. Том I. – К.: Либідь, 1993. – 389 с.
2. Іванов П. Жизнь и поверья крестьян Купянского уезда Харьковской губернии. – Харків: Майдан, 2007. – 216 с.
3. Чубинський П. Мудрість віків. Книга 2. – К.: Мистецтво, 1995. – 223 с.

УДК 378.14: [786.2:7.071.1]

Ніколаєва Г.О.

ВИКОРИСТАННЯ ФОРТЕПІАННИХ МІНІАТЮР УКРАЇНСЬКИХ КОМПОЗИТОРІВ У КЛАСІ ОСНОВНОГО МУЗИЧНОГО ІНСТРУМЕНТУ

Стаття друкується за результатами
XVI конференції ЕРТА – асоціації педагогів – піаністів України

В статье рассматриваются вопросы принципиально нового отношения к традиционным и современным примерам использования фортепианных миниатюр украинских композиторов для репертуарного обеспечения будущего учителя музыкального искусства.

Ключевые слова: *миниатюра, репертуарное обеспечение, исполнительское мастерство.*

At all stages of the preparation of future teachers of music important, although at first glance, merely a partial aspect of professional performance, in favor of his repertoire equipment. The character repertoire is a central issue shaping the development and qualitative evaluation of future specialist, his business card.

Keywords: *miniature, repertory software, performance art.*